

Ülkü Tamer: “Çocukluğumdan beri sinemacı olmak istedim.”

Mithat Alam Film Merkezi 23 Şubat 2005'te şair Ülkü Tamer'i ağırladı. Amorcord filmini Türkiye'ye ilk defa getiren Tamer, Robert Kolej yıllarından, 1970'li yılların sinema ortamından bahsetti. Yamaç Okur'un moderatörlüğünde yapılan söyleşinin ardından Amarcord filmi gösterildi.

Ülkü Tamer: 1948'de Robert Kolej'e girdim. 1958'e kadar yatılı okudum. Bu bina -tabii bu haliyle değil eski haliyle- benim okulda en nefret ettiğim binaydı. Çünkü Music House'tu. Biz, öğleden sonraları herkes dışarıda futbol oynarken, yukarıda mecburen oturup Mozart, Bach dinlemek zorunda kalırdık. Dolayısıyla bu binayı görmeye bile tahammülümüz yoktu (gülüşmeler). Ama bugün gerçekten, kampüsün en sevdiğim binası haline gelmiş. Çok keyifli, çok güzel, çok duygulandırıcı bir izlenim. Gerçekten kutluyorum böyle bir başarı için.

Bizim kolej yılları zamanımızda burada sinema yoktu, sinema kulübü de yoktu, yalnız tiyatro çok iyiydi. Bizim dönemimizde Engin Cezzar, Genco Erkal, Berent Enç vardı. Çok iyi bir oyuncuydu. Spiro Kostov, çok iyi bir oyuncuydu. Kız kolejinde Nevra Serezli, Şirvan'dı soyadı o zaman. Tiyatro çok iyiydi. Ama sinema yoktu. Öğrenci dernekleri vardı. Türk Talebe Birliği'ne başkan seçildiğim zaman şimdi social art, spor salonu olan binanın yanındaki tiyatro salonu olan yerde bir 16 milimetrelik projeksiyon makinesi vardı. Bunu değerlendirelim dedim. İpek filme gittim, o sıralarda gelen bazı filmlerin 16 milimetrelik kopyalarını yapıyordum. Her şey bizim için sinemaydı. Benim ilk ve en büyük tutkum çocukluğumdan bu yana hep sinema olmuştur. Ben Antep'te doğdum, Antep'te büyüdüm.

12 yaşına kadar da Antep dışına çıkmadım. 12 yaşında buraya yatılı öğrenci olarak geldim. Antep'te sinema dışında hiçbir şey yoktu ve Antep'te -sinemayla ilgili her söyleşimde adını anmayı boynumun borcu bildiğim, Yaman¹ çok iyi bilir- Nakıp Ali diye bir sinemacı vardı. Güney Anadolu'da ilk sinemayı kuran adam ve sinemayı kurduğu zaman müthiş bir ilgi olmuş ve Nakıp Ali de demiş ki “öğrencilere bedava, büyükler de gece okuluna yazılıp müdürden kâğıt getirirlerse onlara da bedava” ve herkes sinemaya gidebilmek için gece okuluna yazılıp okuma yazma öğrenmiş. Böyle bir adamdı. Ben onunla ilgili bir şey anlatmak istiyorum. Buradaki ilk yılım, 12 yaşındayım, kış. Sömestr tatilinde Antep'e gittim. İstanbul'a 3 hafta sonra döneceğim. Son gece annemle babam Nakıp Ali'nin sinemasına götürdüler. Bir film seyrettik. Çıkarken Nakıp Ali beni gördü -12 yaşında bir çocuk- “Nasıl beğendin mi filmi?” dedi, “vallaha beğendim ama gelecek program çok güzelmiş onu göremeyeceğim” dedim. “Ben yarın akşam İstanbul'a dönüyorum” dedim, “talihine küs” dedi. Ertesi sabah saat 9'da kapı çaldı, bir adam: “Nakıp Ali seni istiyor” dedi. Sinemaya gittim ve bana filmi gösterdi. Benden ne bir beklentisi, ne bir çıkarı var. Ben sinemayı sevmem de ne yaparım? Böyle bir insandı. Yıllar sonra -1960 öncesinde- Antep'te, Yaman'ın babası Orhan Barlas'la birlikte bir sinema (tiyatro) derneği kuralım dedik -o zaman sinematek nedir bilmiyoruz- güzel filmler gösterelim istedik Ben film bulmak için Adana'ya gittim. Dolaşıyorum, sanat filmi yok. Birisi diyor ki *Hakanlar Çarpışıyor*'u (Yön: Natuk Baytan, 1977) verelim, “çok güzel sanat filmi” diyor. Benim ne aradığımı öğrenince “sen edebi film istiyorsun” dedi adam. Sonunda Carol Reed'in *Adalar Sürgünü'nü* (*Outcast of The Island*, 1952) buldum. Orhan Bey'le beraber açılışı yapacağız. Biletler satılmış böyle yeni bir şey çıkacak kar-

1 Prof. Dr. Yaman Barlas, Boğaziçi Üniversitesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi, Orhan Barlas'ın oğlu.

şımıza diye. Valiye “açılış konuşması yapar mısınız” dedik, “bu Milli Eğitim Müdürü’ne düşer” dedi. Sinema tıklım tıklım, Milli Eğitim Müdürü sahneye çıktı, sarhoş. “Sayın Vali, Sayın Valinin hanımı, Sayın Savcı, Sayın Savcının Hanımı ve Antepçiler, bunlar burada bir dernek kurmuşlar, film göstereceklermiş ve halkın kültürünü artıracaklarmış, insan sinemaya niye gider, insan sinemaya baldır bacak görmek için gider” dedi. Nakıp Ali sahneye fırladı, “Ben tahsilli bir adam değilim, okumadım. Bir tek şey biliyorum, insan sinemaya görmek istediği şeyi görmek için gider. Kimileri güzel şeyler görmek için giderler ve onlar güzel şeyler görürler. Kimileri de baldır bacak görmek için giderler ve onlar sadece baldır bacak görürler” dedi. Bizim sinema tutkumuz, sinema keyfimiz buralardan geçti ve ben çocukluğumdan beri sinemacı olmak istedim. Çoğu çocuk oyuncu olmak ister, ben sinema salonum olsun, filmler göstereyim istedim. Yıllar sonra, Milliyet Yayınları’nın yöneticisiyken, günümüzde Emek sinemasını işleten İsmet Kurtuluş’un ağabeyi Orhan Kurtuluş’la bir kaç film için iş birliği yaptık. Onların getireceği film listelerini alıyordum. Hangilerinin kitapları varsa, aynı zamanda yayımlıyorduk. Onlar da aynı hafta filmi çıkarıyorlardı. Reklam olarak birbirimizi destekliyorduk. İyi sonuç aldık. Bir gün “Çok güzel bir kitap var Engül Acar’ın Madam Roza, onu yayımlayacağım, bu sefer de tersini yapalım, siz filmi getirin. Yeni çıktı filmi.” dedim. İki gün sonra filmi aldıklarını söylediler. Böyle keyifli bir iş birliği içindeyiz. Ben *Amarcord*’u seyretmişim yıllar önce ve bütün film işletmecilerine önerdim. “*Amarcord* bizi batırır, iki günde afişten iner.” dediler. “Yapmayın! Bu güzel ve keyifli bir film” dedim. MET Film’in sahibi Erol Özpeçen “Biz film listelerini Onat Kutlar’a gönderip, bize film seçmesini istiyoruz.. O çıkınca biz o filmlerin üstlerini çiziyoruz. Çünkü bizde sanat filmi iş yapmaz” dedi. Ne söyledimse *Amarcord* filmi kabul ettiremedim. Sonunda dedim ki İsmet Kurtuluş’a “*Amarcord*’u ben alacağım sinemanda oynatır mısınız?”, “Hatırın için oynatırım ama iki günde afişten kalkarsa da bana kızma” dedi. Bizim patron, o zaman Milliyet’in patro-

nu, Ercüment Karacan'dı. Ercüment Karacan aydın ve uygar bir insandı. Birine sorumluluk verince aynı ölçüde yetki de verirdi. Ben Milliyet Yayınları'nın başında mıyım, istediğimi yapardım, bir şey olursa hesabını sorardı. *Amarcord*'un haklarını Milliyet Yayınları adına satın aldım. Ercüment Karacan'a teleks çektim. İki saat sonra telekse cevap geldi hayırlı olsun diye. Filmin işletmesini Orhan Kurtuluş yapacak, dağıtımını ise ben. Londra'ya gittim. Ercüment Karacan ile buluştuk.

Amarcord En İyi Yabancı Film Oscar'ı almış bir film. Türkiye'de film fiyatı o zaman 60 lira, fakat ödül alan filmlere 90 lira fiyat verebiliyorlar. Bu film ödül aldı diye Belediye'ye başvurduk. "İspat edin" dediler (gülüşmeler). Dergiler götürdük, "Dergileri kabul etmiyoruz" dediler. Amerikan Haberler Merkezi'nden ve Devlet Sinema Televizyon Enstitüsü'nden damgalı mühürlü kağıt aldık. Kağıtları belediye'ye götürdüm. Adam baktı "bunlar da olmaz" dedi, "Ne istiyorsunuz?" diye sordum, "ödülün aslını getirin" dedi (gülüşmeler). "Heykeli mi getireceğim?" dedim. "Mevzuat böyle" dedi, "Size heykeli getirmeyeceğim, niye getirmeyeceğimi de yarın Milliyet Gazetesi'nde okursunuz." dedim. Adam: "filmi aldığınız firmaya bir teleks çekin, onlar da ödül aldı diye cevap versinler teleksi bana getirin, vereyim" dedi. "Attention: Mr. Ernest Hemingway (Ernest Hemingway'in dikkatine) *Amarcord* filminin ödül alıp almadığını lütfen bildirin. Saygılarımla. Ülkü Tamer." Birkaç satır ara verdikten sonra devam ettim. Attention: Mr. Ülkü Tamer. *Amarcord* En İyi Yabancı Film Oscar Ödülü almıştır. Saygılarımla. Ernest Hemingway (kahkahalar). Kağıdı teleksten çıkarıp Belediye'ye götürdüm, yetkiliye uzattım. Yetkili, kağıda bir göz attı. "Hah," dedi "Bakın şimdi oldu." Böylece, Hemingway sayesinde, 90 liralık tarife belgesini de aldık. Film 19 hafta kapalı gişe oynadı. İnanılmaz bir ilgi, inanılmaz bir şey, gerçekten bir efsane haline geldi. 1981'de birdenbire. Öyle ki, Hikmet Dikmen vardır -Emek Sineması'nın müdürü- kapıda birine dedi ki; "beyefendi ben sizi tanıyorum. Kaçınıcı gelişiniz?", "18. gelişim" dedi adam, "Biletinizi lütfen gişeye iade edin, bundan sonra da-

vetlimizsiniz, her matineye gelin.” Birini gördüm -yemin ediyorum- kapıda ağlıyor nerdeyse: “İzmir’den geldim valahi bu film için, yer bulun bana” diye. Yer bulundu. Böyle bir ilgiyle ve o sıralarda sinema salonları bomboştu. *Amarcord* böyle büyük bir şeydi. İlgiyle, böyle büyük bir sevgiyle ve heyecanla karşılandı. Orhan Kurtuluş; “Luchino Visconti’nin *Masumlar*’ını (*L’Innocente*, 1976) getiriyorum” dedi. Erol Özpeçen *Teneke Trampet*’i (*The Tin Drum*, Yön: Volker Schlöndorff, 1979) getiriyorum” dedi ve birden bire sinemalarımızda Viscontiler, *Teneke Trampet*’ler, böyle bir dönem başladı ve bunu başlatan da *Amarcord* oldu. Ben filmi belki 30 kere seyrettim (gülüşmeler) -sağlık sorunum da var- böyle keyifli bir toplantıyı kaçırmak istemediğim için geldim.

Yamaç Okur: Hep sinema konuştuk ama aslında sizin Robert Kolej yıllarınız da var. o lej yıllarından bahsederseniz seviniriz.

Ülkü Tamer: İlkokulu bitirdik. Hazırlık birinci sınıftayız. Yatakhaneye girdik. Sakallı Helen vardı müdür dedi ki “Dört gözlü şamokan amca töreni var.” Gece yemekten sonra, biz onun arkasındaki küçük bir futbol sahası vardı oraya indik karanlıkta. Hazırlık birler dehşet içinde, hazırlık ikiler birikmiş, dört gözlü şamokan amca diye böyle bir korkuluk yapmışlar. Tahtadan kolları, sırayla elini öpüyor, (gülüşmeler...) öperken öbür tarafta hazırlık ikiler bu kolu bastırıyor pat diye öbürü kalkıyor çenelerimize vuruyor. İki sıra oldular, bizi gazetelerden sopa gibi şeylerle pat pat pat dövdüler. Böyle bir tören, biz büyük sınıflarız, saygıyı öğreteceğiz. Sonra biz yeşil kep giymeden kampüse çıkamazdık. Eğer kepsiz yakalanırsak hazırlık ikiden birisine, dayak yerdik. Onun için ben hazırlık iki olunca hemen kampüste kepsiz hazırlık birinci sınıf öğrencisi avına çıktım.(gülüşmeler) Hiç tanımadığım küçücük bir çocuğa “Sen hazırlık bir misin? Kepin nerede?” dedim, “Hazırlık birim” dedi. “Kepin nerede?” dedim. “Ne kepi?” dedi, pat diye patlattım. “Ben lise hazırlığım” dedi (kahkahalar...) Akşamları arkada jimnastikhane vardı, Theodorus Hall’un

arkasında Timur diye bir bekçisi vardı. Kapıyı açmazdı. Akşam kilitler, giderdi. Kapıya gider yalvarırdık. “Timur gazoz içeceğiz” derdik, “Kaç kişisiniz?” derdi. Yedi kişi, yedi gazoz garanti. Alırdı içeriye, birer gazoz satardı. Biz gece yarılarında kadar oynardık. Akşamlarımız öyle geçerdi.

Kolejde, sonradan beni tedirgin eden ama bugün çok keyifle hatırladığım sahtekarlık olayım var. Mesela karikatürist Turhan'ın imzası, o zaman Sururi vardı, onun imzası Andi Charles vardı onun tak diye imzasını atardım. Biri dedi ki “Charles'ın imzasının aynısı.” O zaman da okula gelmeyenler ya velilerinden bir kağıt getirirlerdi ya da doktor raporu getirirlerdi. Onu Charles'e götürürlerdi o da böyle pembe bir basılı kağıt üzerine çocuğun adını yazardı gelmediği tarihi yazar, imzasını atardı, verirdi çocuğa, çocuk da onu öğretmenine göstermeden sınıfa giremezdi. Yürütmüşler böyle bir deste pembe kağıt, aman şu gün gelmedim ne olur bana bir excuse slip. Hadi! İner Turgay, hangi gün- şu gün, Andi Charles, imza. Çok kişi derslere girmedi böyle. Sabahları kahvaltıdan sonra bir kuyruk çaycı kapısının önünde olurdu, bir kuyruk da yatakhane benim masamın önünde olurdu. Ben basardım imzayı, büyük sınıflar küçük sınıflar herkese keyif içinde... Ama bir gün bizim coğrafya dersinde Ziya Akan aldı kağıtlardan birini dedi ki “bana Charles'in sekreterini çağırın” - ben kalpten gidiyorum o anda -Charles'in sekreteri geldi- dedi ki “bunu Charles'a göster, onun imzası mı?” biraz sonra geri geldi, “evet, onun imzası” dedi (gülüşmeler...). Benim imzaya o kadar çok alışmışlar ki onun imzası sahte gibi geldi Baba Ziya'ya. Ben o gün bıraktım artık dolandırıcılığı. Bizim en sevdiğimiz hoca coğrafya öğretmeni Baba Ziya'ydı. Dünyanın görünüşte en aksi adamıydı. Bembeyaz saçlar, simsiyah kaşlar. Sınıfa girince bağırırdı: “Eşek, korsan, gel tahtaya!” Zangır zangır titrerdik ama kitap sayfası açmadan coğrafyayı su gibi öğrendik. Pırlanta gibi bir öğretmendi aslında ve başkasının dersine düşen yanar yakarırdı. Muzafer Yeşim vardı, coğrafya öğretmeni. Tahtaya kaldırıp, sorardı “Oğlum İngiltere'nin Başkenti neresi?”, “Hocam Lo.. Lo... Londra”, “aferin 10”. Bunun dersinden Baba Zi-

ya'nın dersine geçmek için millet yanar yakarırdı. Bir gün Baba Ziya'nın dersinde -Baba Ziya da gelmeyenlerin önde de Spira Kostak otururdu ona bir kağıt atardı, yoklama yapardı, "Üner Turgay", "burada." "Spira Kostak", "burada." "Emre Yörensay", "burada", "Üstün Ergüler", "burada." "Bilmem kim?", "Yok!" Adını yazdırırdı, idareye vermek için. Gündüz Kösemen, bir gün kız kolejine telefon edecek. "Ben şimdi geleceğim, ne olur Baba Ziya'ya söyleyin beni yazdırmasın" dedi. Hocam, şimdi gelecek, dedik. "Peki, kalsın" dedi. Dersin bitmesine 5 dakika kala Gündüz geldi. Unutmuştu halbuki Baba Ziya "Vay hayvan! Yaz!" dedi, "hocam ben...", "yaz!", dinlemiyor artık trans halinde Baba Ziya. "Hocam, işte gittim kız kolejine...", "yaz!", "Hocam beni atacaklar. Zaten disiplin şeyim var.", "yaz!", "hocam ne olur...", "yaz!", "Eee! Baba Ziya dedik gelmedik var mı diyeceğin!" dedi Gündüz, "Sill!" diye bağırdı Baba Ziya. Böyle keyifliydi bizim dersler sonra Metin Yıllar vardı bizim unutamadığımız hocalardı. Charles Mcneil ve eşi Sarah Mcneil. Bir olay daha anlatayım ondan sonra gevezeliğime son vereyim. Sarah Mcneil bizim ortaokulda İngilizce öğretmenimizdi. Bize Odessia okutan, mitolojiyi okutan son derece iyi bir hanımdı. O sıralarda karikatür koleksiyonu yapıyordum, yabancı dergilerden kestiğim karikatürleri bir defterde topluyordum. Orta üçüncü sınıftaydım. Bir gün gördü "ahh ne güzel karikatür" dedi, "evet karikatür biriktiriyorum." dedim. Öyle bir konuşma oldu. Lisede öğretmenim olmadı, sadece orta kısımda öğretilirdi ve aradan yıllar yıllar geçti. Amerika'ya taşındılar. Kocasını Amerika'da ölmüş. Mrs. Mcneil Amerika'da. Ben Milliyet Yayınları'nın başındayım, 1980 olmalı. Yıllar geçmiş, ben adresini buldum Sarah Mcneil'in. Ona bir mektup yazdım, işte eski öğrencisi olduğumu hatırlattım adımlı söyledim "sizin mitoloji okuttuğunuz mitolojiyi Türkçe'ye çevirdim o yayımlandı" diye yazdım. Ona şükranlarımı belirten bir mektup yazdım ve bana 10 gün sonra cevap geldi: "Nasıl hatırlamam, çok sevdim". Bir not: "Hala karikatür biriktiriyor musun?". Yani 100'lerce öğrencisiyle tek tek ilgilenen ve onları yıllar sonra da bir takım özellikleriyle hatırlayan öğretmenlerdi.

Onlar bize sadece ders öğretmiyorlardı, onlar öğretmendirler. Keyifli günlerimiz, keyifli yıllarımız geçti kolejde. Şimdi böyle ayrı bir keyfe tanık olmak çok daha güzel...

Yamaç Okur: *Amarcord*'un sizin kare asınızda yeri var mı?

Ülkü Tamer: Var tabii, var.

Yamaç Okur: Diğer üç film?

Aslında ben kare asımı yapmakta çok zorlandım. Çünkü herhalde 200 tane filmi elemem gerekti. Fakat çok zorlandım. *Cinema Paradiso* (Yön: Giuseppe Tornatore, 1989) *Casablanca* (Yön: Michael Curtiz, 1942) ve dördüncüsü de *The Go-Between* (*Arabulucu*, Yön: Joseph Losey, 1970) Radikal Gazetesi'ndeki köşemde 280 tane yazar, sanatçı ve aydından kare aslarını istedim. *Amarcord*, 100'ün üstünde oyla, büyük farkla birinci çıktı.

Ülkü Tamer Kimdir?

Şair, eleştirmen, gazeteci, çevirmen, yayın yönetmeni, aktör ve tiyatro yönetmeni olan Ülkü Tamer 1937'de Gaziantep'de doğdu. 1958'de Robert Kolej'i bitirmesinin ardından Gazetecilik Enstitüsü'nde okudu. 1965'de Edith Hamilton'un *Mitologya* adlı eserini çevirisiyle TDK Çeviri Ödülü'nü kazandı. *Alleben Öyküleri* başlığı altında topladığı hikayelerden oluşan kitabı 1991 yılı Yunus Nadi Öykü Armağanı'nı kazandı. Anılarını topladığı *Yaşamak Hatırlamaktır* adlı kitap 1998 yılında Yapı Kredi Yayınları'nca basıldı. Her zaman özgün eserler yaratan Ülkü Tamer'in başlıca şiir kitapları arasında *Soğuk Otların Altında*, *Gök Onları Yanılmaz*, *Ezra ile Gary*, *Virgülün Başından Geçenler* ve *İçime Çektiğim Hava Değil Gökyüzüdür* sayılabilir.